

Okupace v Táboře 1944

Již po páté jsme se v květnu 2024 sešli u tématu okupace. Tentokrát jsme si připomněli rok 1944, ale zejména jsme se věnovali proměně Pražského Předměstí na německou čtvrť. Od roku 1940, kdy němečtí okupanti přenesli sídlo oberlandratu a služebny gestapa z dnešního Křižíkova náměstí právě na Pražské Předměstí, začala postupná obměna českého obyvatelstva této části města za německé příslušníky.

Oberlandrat byl nejnižším článkem civilní okupační správy protektorátu Čechy a Morava. V čele těchto úřadů stáli vrchní zemští radové, počestně oberlandráti. Sídlem jednoho z oberlandratů se stal v dubnu 1939 i Tábor. Jeho působnost se postupně rozšířila do roku 1940 na politické okresy Tábor, Sedlčany, Milevsko, Benešov, Příbram, Havlíčkův Brod, Pelhřimov, Kamenice nad Lipou a Vlašim. Z počátku nevelké služebny čítající vrchního úředníka a několik podřízených se postupně rozrostly na úřady o několika odděleních s početným úřednickým aparátem. Oberlandraty řešily ve své agendě rodinné přídavky, úpravu trhu, výživu obyvatel, správu židovského a cizího majetku, odvody branců, protiletectkou ochranu, pasové záležitosti, přiděly benzínu, rodinné podpory Němců, zdravotní péči Němců ad. Tábor zůstal sídlem oberlandratu do června 1942, kdy proběhla Heydrichova správní reforma. Táborský oberlandrat byl zrušen a jeho kompetence přešly z velké části na okresní úřad, do jehož čela byl dosazen německý úředník Karl Rothberg.

Stěhování oberlandratu a služebny gestapa na Pražské Předměstí si vyžádalo nemalé finanční prostředky z městské pokladny, neboť veškeré úpravy objektů platilo právě město. Oberlandrat obsadil budovu velitelství 52. pluku lehkého dělostřelectva, kde dnes sídlí pobočka Krajské soudu. V sousedství úřadu si nechal druhý táborský oberlandrat Gottfried Hertel postavit výstavní vilu č. p. 2043, do níž město investovalo téměř 950 000 K. Gestapo přestěhovalo svoji venkovskou služebnu do bytového domu č. p. 1631, který byl postaven v roce 1932 v rámci výstavby bytových domů pro důstojníky a vojenské gážísty. Úprava domu na kanceláře, výstavba garáží a čerpací stanice za domem a úprava vjezdů do dvora si vyžádala investici 155 000 K. Veškeré práce prováděla firma Josefa Mládky, Technická kancelář a podnikatelství staveb Josef Mládek, zednický mistr, Vrtačky č. p. 1241 Tábor. Firma Josefa Mládky stavěla i vilu Gottfrieda Hertela.

Řídící úřadovny gestapa v Praze Hans Ulrich Geschke zřídil na území okupovaných Čech 11 tzv. venkovských služeben gestapa. Jedním ze sídel venkovské služebny se stal na jaře 1939 i Tábor. První služebna gestapa byla zřízena ve druhém patře dvojdomu č. p. 497 a 498 na dnešním Křižíkově náměstí. O rok později se gestapo přestěhovalo na druhý břeh Jordánu do bytového domu č. p. 1631. Táborská služebna čítala několik oddělení a referátů.

Oddělení – osobní a hospodářská správa

Oddělení – exekutiva

II A – referát – komunismus, marxismus, levicové hnutí odporu, navrátilci z SSSR a Španělska

II B – referát – církve, sekty, židé a zednáři

II BM – referát – české hnutí odporu (pravicové)

II D – referát – ochranná vazba

II F – referát – spisovna a kartotéka

II G – referát – sabotáže, zbraně a třaskaviny

II H – referát – porušení zákona Němci

II P – referát – záležitosti tisku

Oddělení – kontrarozvědka

V prosinci 1943 byl vytvořen IV N – zpravodajský referát, kde byli vedeni všichni konfidenti gestapa mimo Tábor.

V čele služebny stál vedoucí, v čele referátů kriminální sekretáři, kterým pomáhali asistenti. Na služebně dále pracovali sekretáři, kriminální zřízenci, tlumočníci, řidiči a administrativní pracovníci. Prvním vedoucím tábořské služebny byl Heinrich Reiser, kterého v listopadu 1940 vystřídal Arthur Albrecht, který proslul svou surovostí zejména v období heydrichiády. V březnu 1943 byl Albrecht převelen do Belgie a na jeho místo přišel Bruno Krieger, který zůstal v Táboře do dubna 1944. Jako poslední řídil až do konce okupace tábořskou služebnu Heinrich Gottschling, který před příchodem do Tábora působil jako vedoucí venkovské služebny gestapa v Kladně.

Řada příslušníků gestapa a SD (Sicherheitsdienst, bezpečnostní služba), úředníků oberlandratu a jejich rodiny bydleli na Pražském Předměstí. K poněmčení této čtvrti přispívala i nařízení oberlandratu, která majitelům domů na území Pražského Předměstí přikazovala hlásit veškeré uvolněné domy a byty. O jejich novém obsazení pak rozhodoval právě oberlandrat, který sem cíleně umísťoval německé obyvatelstvo. V roce 1941 si oberlandrat vyžádal i zprávy o prodejkách nemovitostí, stavebních projektech a podobných povrchových a zemních stavbách. Němci zamýšleli postavit na předměstí školní budovu, kam chtěli umístit německou školu, aby jejich děti nemusily chodit daleko. Německá škola sídlila od jara 1941 nejprve v domě Nepomuckých č. p. 1519 v Herlošově ulici (dům již nestojí, stál na nároží Herlošovy a Nedbalovy ulice), poté v reálce, ve školním roce 1941/1942 v budově dnešní Střední průmyslové školy strojní a stavební na Marešově Vrchu, od školního roku 1942/1943 pak v budově obchodní akademie v Jiráskově ulici. Stavba školní budovy na Pražském Předměstí, přibližně v místech plaveckého stadionu a přilehlého parkoviště, nebyla nikdy postavena kvůli stavební uzávěře, ale i kvůli nedostatku stavebního materiálu a financí. Německým dětem sloužila na Pražském Předměstí budova dnešní MŠ a ZŠ Čsl. armády č. p. 925, kde byl zřízen Schülerheim (studentský domov).

Rok 1944 potvrdil nepříznivý vývoj pro nacistické Německo na válečných frontách. Otevřením další fronty na západě po vylodění spojenců v Normandii 6. června sevřel Němce a jejich spojence v kleštích. Rok 1944 přinesl oživení odbojové činnosti na Tábořsku. Nejvýraznější odbojovou skupinou byli Táborité, kteří působili na Tábořsku, Soběslavsku, Mladovožicku, Bechyňsku, Pacovsku, Milevsku aj. Koncem října 1944 rozhodl velitel Táboritů Josef Hojdar, ředitel MADETY, provést atentát na Zdeňka Krále, tajemníka poštovního úřad 2 v Táboře. Král byl udavačem a spolupracovníkem SD. Jeho spolupráce s Němci byla všeobecně známá. Zdeněk Král byl mezi lety 1940–1942 členem fašistické organizace Český národně sociální tábor – Vlajka, v němž působil jako jednatel a posléze i jako župní vedoucí. Likvidace Krále měla být výstrahou pro ostatní spolupracovníky Němců, aby přestali udávat české vlastence. K provedení atentátu se přihlásil František Novotný z Balkovy Lhoty, který v červnu 1941 provedl neúspěšný pumový útok na služebnu gestapa v Táboře.

Novotný ve spolupráci s Bohumilem Dvořákem, organizátorem Táboritů, naplánoval akci na 28. října 1944, na výročí vzniku Československé republiky. Král chodil do práce každý druhý den a odcházel kolem 19:30. Novotný a Dvořák se sešli u táborského nádraží v 19 hodin. V deštivém počasí čekali na Králův odchod z práce. Bohužel atentátníkům nepřálo štěstí. Král neodcházel z práce sám a navíc se zamíchal do skupiny cestujících, kteří přijeli vlakem z Prahy. Král zmizel atentátníkům z dohledu. Akce se nevydařila. Odhodlání Novotného a Dvořáka neopouštělo a ihned se dohodli na novém termínu, 1. listopadu. Tentokrát jim přálo štěstí. Král odešel před osmou hodinou večer sám z práce a dal se ulicí U Bechyňské dráhy směrem k Budějovické ulici, neboť bydlel na Marešově Vrchu. Novotný se vydal ve vzdálenosti dvaceti kroků za Králem. Ten však byl nervózní, stále se ohlížel a kličkoval. Novotný byl dokonce nucen Krále předejít, ale po chvíli dělal, že zakopl a rozvázala se mu bota. V momentě, kdy Král obcházel Novotného, využil atentátník příležitost a na Krále vystřelil. Novotný se trefil do Královy hlavy. Ten po zásahu ztropil kravál, vrávorajíc se pokoušel z místa utéct. Novotný vystřelil na Krále ještě jednou, opět do hlavy. Ovšem ani druhá rána nebyla smrtelná. Po druhém výstřelu se Král zvedl a dal se na útěk k Budějovické ulice. Oba atentátníci, Novotný a Dvořák, z místa činu utekli a nebyli dopadeni. Přestože Král přežil pokus o atentát, smrti nakonec neunikl, neboť byl popraven 18. května 1945 při veřejné popravě na náměstí Mikuláše z Husi.